

lari aliquo casu, posset dispensari cum aliquo excommunicato, ut sacra contingeret, seclusa alioqui omni irreverentia, vel circumstantia, quæ posset actum pravum reddere, quod facile fieri posse ex superioribus constat.

5. *Papam posse hanc dispensationem concedere.* — Ex quo fit, hanc dispensationem maxime posse concedi a Summo Pontifice, in quo est suprema Ecclesiæ potestas; et eodem modo, quo dari potest in aliis legibus Ecclesiasticis; nam, ut juste detur, causa legitima intercedere debet; si autem sine illa illicite concedatur, nihilominus valida erit; hæc enim est generalis regula similium dispensationum. Unde, quo hæc gravior esse videtur ex suo genere, eo majorem causam requirit; et similiter, quo actus, in quo dispensandum est, fuerit gravior, qualis est receptio sacramenti, aut ministerium Missæ, eo major etiam causa necessaria erit.

6. Quo fit, non esse in universum verum, Papam peccare communicando in sacris cum excommunicato, sed solum quando id faceret sine causa legitima; hæc vero intercedente, sicut potest dispensare cum aliis, ita et secum, vel cum excommunicato in ordine ad ipsum Papam. Communiter autem non videtur esse in usu hujusmodi dispensatio, vel quia raro occurrit hujusmodi causa, vel quia aliud remedium inventum est magis absolutum, et præsentaneum, scilicet absolvere prout excommunicatum solum ad talem effectum, prout communiter fieri solet in collatione beneficiorum. Si tamen expediret aliquando non absolvere simpliciter, sed tantum dare licentiam ad illum actum per modum dispensationis, nihil obstat quominus possit fieri. Nisi fortasse quis contendat, illam non fore dispensationem, sed absolutionem quasi partialem censuræ. Sed erit contentio hæc de modo loquendi, cum res jam constet; et modus loquendi usitatus non est, nec in rigore verus, quia nec a censura per partes quis absolvitur, ut colligi potest, si recte ponderetur, ex Clem. ult.; de Sent. excomm., in priore ejus parte; neque necesse est uti verbis, aut forma, quæ absolutionem indicent; et quia revocata dispensatione, actus maneret prohibitus sine nova censura; ergo non præcesserat absolutio, sed dispensatio.

7. *An inferiores Prælati possint in hoc dispensare.* — Sed quæres, an etiam inferiores Prælati possint in hoc dispensare. In quo unum est certum, scilicet, Prælatum, qui non habet jurisdictionem absolvendi a tali cen-

sura, non habere ad dispensandum in illa, quia, ut minimum, tanta jurisdictio necessaria erit. An vero Episcopus possit dispensare hoc modo in censura, quam ipse tulit, dubitari potest, quia, ut multi Canonistæ dicunt, Episcopus potest dispensare in omnibus, in quibus Papa, nisi sit illi prohibitum; sed nulli legimus hanc dispensationem esse reservatam Papæ: ergo. Quæ ratio non procedit in Prælati inferioribus Episcopo, quia non habent tam perfectam jurisdictionem sicut ille, neque dispensare possunt in communi, nisi quatenus eis conceditur speciali privilegio; prohibitio autem hæc censurarum ad jus commune pertinet, ut statim dicam, et nunquam potestas hæc dispensandi in censuris conceditur, sed absolvendi tantum.

8. *Episcopi non habent hanc potestatem.* — Sed et de Episcopis probabiliter censeo (generatim loquendo) non habere hanc potestatem. Quod uno verbo attingit et affirmavit Ugol., tab. 4, cap. 10, § 6, num. 4, citans Socinum Sen., in c. Officii, de Sent. excomm., num. 171. Qui, dum peculiariter negant Episcopum dispensare posse, ut excommunicatus actus ei prohibitos sine absolutione exerceat, tacite insinuant Pontificem Summum id posse, ut asseruimus. Cur autem Episcopus hoc non possit, nullam rationem afferunt. Ego vero existimo rationem esse, quia in rebus jure communi, et universa Ecclesia prohibitis, dispensare non possunt, nisi ubi, vel ipso communi jure eis conceditur, vel aliqua recepta consuetudine et traditione. Ita enim censeo limitandam esse illam propositionem aliquorum Canonistarum, nam contraria sententia et verior est, et hoc tempore communior, et fere aperte colligitur ex c. Dilectus, de Tempore ordinationis, et fundari etiam potest in cap. At si clerici, § De adulteriis, de Judiciis, ubi hæc res communiter disputatur; et in Theologia in materia de leg., et statibus, et potestate Papæ, et Episcoporum, tanquam in propriis locis tractatur. Hæc autem potestas, de qua loquimur, nec jure communi illis conceditur, nec consuetudine recepta est, nisi fortasse in aliqua re minima, ut dandi licentiam ad loquendum cum aliquo; quæ proprie non potest dici dispensatio, sed declaratio justæ causæ, ex qua ipsum jus commune id facere permittit; alioqui neque illud licite fieri posset.

9. *Num possit Episc. dispensare, ut collatio beneficii excommunicato facta valida sit.* — Atque hinc dicit Glossa in c. Postulastis

de Cleric. excomm. ministrant., verb. *Dispensatum*, posse Episcopum dispensare in hoc particulari effectum, quod collatio beneficii excommunicato facta valeat, quam ibi Abbas, n. 8, et alii sequuntur fundati in illo textu, in quo talis dispensatio permittitur absolute, et sine restrictione; quodcumque autem dispensatio aliqua in jure permittitur, signum est, etiam Episcopis concedi, ut est etiam communis sententia Canonistarum, argum. cap. Nuper, de Sent. excomm. Verumtamen, si recte attendatur ad cap. illud Postulastis, in eo non dicitur posse dispensari cum excommunicato, ut collatio ei facta valeat, sed posse dispensari cum eo, qui beneficium excommunicatus obtinuit, ut illud retineat, scilicet postea absolutus; ita enim intelligendum id est; neque enim Pontifex daret facultatem dispensandi cum excommunicato perseverante in sua contumacia, ut beneficium male partum retineat. Est autem longe diversum dispensare, ut collatio beneficii, facta excommunicato, a principio sit valida, vel dispensare, ut collatio, quæ prius nulla fuit, valere incipiat, ut per se notum est; nam prior dispensatio formaliter et directe est ad impediendum effectum excommunicationis, et cedit in favorem ipsius excommunicati, dum excommunicatus est, imo dum excommunicatur; posterior vero non est dispensatio excommunicationis, nec impedit effectum ejus, sed supponit potius censuram habuisse suum effectum, et postea remedium illi adhibet post ablatam censuram. Neque enim de ratione censuræ est, ut malum illud remedio careat; unde non est favor concessus excommunicato, sed jam absoluto, et ideo in nulla re obstat censuræ. Non ergo potest sumi argumentum ab una dispensatione ad aliam; nam, quod textus ille de posteriori tantum dispensatione loquatur, manifestum est, tum quia post illa verba, *Nec illi valent ea licite retinere*, immediate subjungitur, *Nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum*; tum etiam quia in proxime sequentibus concluditur talis ratio, *Cum ea non fuerint canonice consecuti*; solum ergo fit sermo de dispensatione, perquam collatio, quæ nulla fuit, ratificatur.

10. Unde non censeo posse Episcopum in hoc dispensare, ut collatio beneficii, facta excommunicato, in principio rata sit. Quod inde confirmari potest, quia alias Episcopus scienter dans beneficium excommunicato, quocumque dispensare posset, censendus esset dispensare

et ratam facere collationem, sicut de Pontifice maximo diximus; at vero oppositum constat ex illo textu, in quo statim pœna imponitur Episcopis hoc scienter facientibus, et supponitur, factum non tenere, si ipsi facere præsumant. Ac denique hanc sententiam aperte tenet Covarruvias, cap. Alma, 4 part., § 7, num. 8.

11. *Cur excommunicatus ab uno Episcopo pro tota Ecclesia vitandus sit.* — Ad fundamenta contrariæ sententiæ jam responsum est. Ad illud vero postremum de excommunicato a particulari Episcopo, an vitandus sit in tota Ecclesia, Scotus, in 4, dist. 19, q. 1, art. 5, ex opposito fundamento dixit non esse ubique vitandum, propter limitatam excommunicantis jurisdictionem. Sed alienum hoc est ab usu Ecclesiæ, et canonum præceptis; et ideo non oportet ad aliquod extremum declinare. Fatendum est enim, excommunicatum esse ubique vitandum, non quia jure divino ita cautum sit; alias etiam de externa, et civili communicatione idem dicendum esset, quod Covar. non concedit; nec propter solam jurisdictionem particularis Episcopi; sed propter institutionem talis censuræ, quæ auctoritate totius Ecclesiæ ita facta est, ut, a quocumque applicata fuerit, hanc universalem vim habeat, ut in Concilio Nicen., cap. 5, aperte dicitur; et in cap. Sicut Apostoli, cum duobus sequentibus insinuat, 11, quæst. 3, et est fere aperta declaratio Innocent. III, in cap. Ad reprimentam, de Offic. Ordinarii, et latius infra suo loco dicitur; et videri etiam potest Soto, dist. 22, quæst. 2, art. 4.

DISPUTATIO VII.

DE ABSOLUTIONE, ET MODIS, QUIBUS CENSURA TOLLI POTEST.

Diximus in principio hujus materiæ, censuram talem esse pœnam, quæ perpetua non sit ex vi suæ institutionis, sed auferri possit. Imo addidimus postea talem esse, ut auferenda sit, quoties causa cessaverit, et correctata fuerit contumacia; superest ergo, ut, postquam de vinculo censuræ omnia tractavimus, quæ in communi desiderari possunt, de illius etiam solutione pauca dicamus. In qua re explicanda, brevius quidem agemus, eundem tamen ordinem observabimus, prius de potestate, deinde de actu ejus, et de modo quo debet rite seu recte fieri, disserentes.

SECTIO I.

An censura per solam absolutionem tolli possit.

1. *Quod censura tribus modis auferri possit. — Ratio dubitandi. —* Cum censura per modum cujusdam accidentis sit in eo, qui ipsa ligatus est, ut supra declaravimus, ad modum etiam aliorum accidentium destrui seu tolli posse intelligendum est. Assignant autem philosophi varios modos, quibus accidentia corrumpi possunt, qui ad tres reducuntur, scilicet, ad destructionem subjecti, et ex absentia termini vel causae a qua accidens pendebat, vel per actionem contrarii. Videtur ergo eisdem modis posse auferri censura. Primo per mortem ejus, qui ligatus erat; nam destructo subjecto, tollitur capacitas censurae; ergo et censura ipsa; neque enim in cadavere manere potest, cum non sit capax obligationis aut cognitionis. Nec in anima separata, cum jam sit extra Ecclesiae forum. Secundo videtur per sese tolli ablata omnino causa censurae, id est, facta condigna satisfactione, quam Ecclesiae obedientia postulabat; nam destructo necessario fundamento, sua sponte corrumpitur quicquid aedificatum erat. Quod maxime videtur habere locum quando censura ipsa ad certum terminum erat imposita, ut interdum fieri solet, ut constat ex cap. In loco, §. quæst. 4, nam quod usque ad certum terminum impositum seu præceptum est, finito termino non obligat, cum voluntas ferentis censuram ultra præfixum a se terminum non operetur. Et eadem ratione videri potest censura lata ab homine tolli per mortem ejus, qui illam tulit, tum quia censura videtur similis cuidam præcepto prohibenti, tali personae ab homine imposito; sed præceptum hujusmodi cessat per mortem præcipientis, quia pendet ab ejus potestate, et hæc cum vita tollitur. Propter quod superius dicebamus, si censura sit sub conditione lata ab homine, illo mortuo, non incurri, etiamsi impleatur conditio, quia per mortem ejus cessavit præcepti obligatio; ergo eadem ratione cessabit efficacia et obligatio censurae, mortuo ferente. Tertio poterit censura tolli per absolutionem tamquam per actionem contrariam, quanquam si veri sint alii modi in argumentis propositi, hic ultimus solum habebit locum, quando absolutio data fuerit, antequam omnino tollatur causa censurae; quia alias jam esset ablata censura, et sic nihil operaretur absolutio.

2. *Censuram tolli posse per absolutionem ostenditur. —* Nihilominus dicendum est, censuram proprie et perfecte solum tolli per absolutionem. Assertio hæc duas habet partes: prior est affirmativa; quæ est certissima et de fide, scilicet censuram posse tolli per absolutionem; constat enim primo ex illis verbis: *Quæcumque ligaveritis vel solveritis;* si enim ex illis recte colligimus potestatem ligandi per censuras, multo magis solvendi ab illis; nam quoad formam verborum est æqualitas; quoad materiam vero, solutio est per se, ac proprie intenta; ligatio vero quasi coacte, ob contumaciam ipsius hominis, et ad illam comprimendam. Si autem in Ecclesia est hæc potestas, erit etiam efficacia in ipso actu, alioqui impertinens et insufficientis, vel potius nulla esset potestas. Potest ergo censura per absolutionem tolli. Et hoc confirmat usus Ecclesiae, et innumera decreta, quæ nunc superfluum est referre; ea enim necessario in sequentibus attingemus. Ratio vero est, quia absolutio hæc actus est jurisdictionis, ut sumitur ex cap. unico de Major. et obedient., in 6, et cap. Venerabilibus, §. Porro, et fere in omnibus aliis, de Sent. excomm., in 6. Et per se videtur manifestum, cum sit vel sententia quædam, vel revocatio pœnæ, et obligationis impositæ ab habente jurisdictionem, quæ sine æquali vel superiori jurisdictione fieri non potest; jurisdictio autem, ut perfecta sit, non debet esse ad ligandum tantum, sed etiam ad solvendum, alioqui non esset in aedificationem, sed potius in destructionem. Quod maxime verum est in præsentem materia, cum censura per se considerata nocumentum inferat, etiam spirituale. De hac igitur parte nulla est difficultas.

Censuram non nisi per absolutionem tolli.

3. *Censuram non tolli per mortem illa ligati. —* Altera pars negativa seu exclusiva probanda est, discurrendo breviter per alios modos insinuat, quibus censura tolli posse videbatur. Primus erat de morte ipsius subjecti affecti censura; in quo Palud. in 4, dist. 18, quæst. 4, art. 4, n. 8, absolute dicit mortuum jam non esse ligatum, si in charitate decessit, etiamsi ante absolutionem a censura mortuus fuerit. Videtur autem intelligere, non esse ligatum censura; nam de culpa per se notum erat; et quia inde inferat, posse fieri participem orationum, et suffragiorum, secluso scandalo. Jura tamen canonica docent

illum indigere absolutione, ut patet ex cap. A nobis 2, et c. Sacris, de Sent. excom., et in cap. Is cui, eodem tit., in 6. Et similem canonem refert ex Concilio Epaunensi Burchardus, lib. 11 sui Decr., c. 15. Sed longe diversum est, quod in illo Concilio traditur, cap. 28, ut postea videbimus. Cætera vero jura citata videntur supponere hominem hujusmodi post mortem manere ligatum censura; nam absolutio non habet locum, nisi ubi vinculum durat.

4. *Mortuus proprie non absolvitur a censura, sed declaratur decessisse absolutus coram Deo. —* Nihilominus Navarr. in Summ., cap. 27, num. 271, ait mortuum non proprie absolvi, sed denunciari, et declarari Ecclesiae decessisse absolutum coram Deo, ut pro eo orari possit; et dicit esse sententiam Abbatis, et communem in dict. cap. A nobis; et idem sentit Castro, lib. 2 de Justa hæret. punit., in fine; et Covarr., c. Alma, 4 part., §. 11, n. 8. Nihilominus tamen addit ibidem Covarr. vias, Ecclesiam solvere mortuos, non quoad ipsos, sed quoad actus, et effectus per vivos agendos erga mortuos. Et Navarr., cap. 26, num. 32, citans Summam Rosellam, verb. Absolutio 4, §. 31, dicit simpliciter, hujusmodi mortuum posse, et debere absolvi. Et cum jura ita loquantur, merito possumus ita loqui. Nam, licet censura non feratur proprie in hominem jam mortuum, tamen, quæ lata fuit, manere aliquo modo in eo potest, vel potius respectu illius, quatenus ratione talis censurae excommunicationis, v. gr., et corpus ejus adhuc est inhabile ad sepulturam Ecclesiasticam, et anima, ut sit particeps communium orationum, et suffragiorum Ecclesiae, quæ inhabilitas solum permanet in prohibitione, quæ respectu vivorum durat; et ideo dicitur talis absolutio fieri quoad actus vivorum. Quoad hoc tamen non est tantum declaratio seu denunciatio vinculi ablati, sed est vera ablatio, et relaxatio talis vinculi prout aliquo modo durat, quia non solum propter scandalum, sed etiam propter Ecclesiae prohibitionem, non licet hujusmodi excommunicatum ante absolutionem sepelire in loco sacro, vel participem facere communium suffragiorum. Sic igitur verum est, etiam hujusmodi censuram tolli per absolutionem, et non per solam mortem.

5. *Absolutus a censura in articulo mortis etiam a simplici sacerdote, non indiget alia absolutione. —* Advertendum est tamen, cum prædictis Doctoribus (ne ad hanc absolutionem

iterum nobis redire necesse sit) quacumque ratione homo sit absolutus a censura in articulo mortis, etiamsi non a proprio iudice, vel paroco, vel alio habente jurisdictionem extra illum articulum, sed a simplice sacerdote absolutus sit, postea non indigere nova absolutione. Quod notavit Glossa, in dict. cap. A nobis, verb. Non potuerit. Et merito, quia illa absolutio vera fuit, et ex jurisdictione veluti delegata ipso jure omnibus sacerdotibus pro illo articulo, ut colligitur ex cap. Ea noscitur, et cap. Non dubium, eum aliis, de Sent. excom., et significatur in Concil. Trident., sess. 14, cap. 7, et superius tractando de casuum reservatione, dictum a nobis est. Quod Glossa prædicta, quam aliqui Canonistæ sequuntur, extendit ad absolutionem censurae a laico datam. Sed immerito, ut infra ostendam; nam absolutio data a laico nulla est; data vero a sacerdote est valida, et ideo non est cur iteretur, ut sumitur ex cap. ult. de Sepult., et cap. In litteris, de Raptoribus.

6. *Hæredes tamen tenentur implere satisfactionem realem, quam defunctus promisit. —* Tenebuntur autem hæredes ad implendam satisfactionem, quam defunctus promisit, et debebat, quantum per usum externarum facultatum impleri potuerit; nam ad alias actiones, seu obligationes personales non tenentur, ut constat. Et ita intelligendum est dictum cap. A nobis 2, vers. Hæredes, et sumitur ex cap. ult. de Sepult. Si vero ipsi etiam sint in mora, poterunt per alias censuras compelli; illa vero, quæ in defuncto fuit, in eos redundare non potest.

7. *Defunctus ante mortem non absolutus a quo possit post mortem absolvi. —* Verumtamen, si defunctus non fuit absolutus ante mortem, ut postea absolvi possit necesse est in primis, ut ante mortem saltem præbuerit signa contritionis, quibus ostenderit se a contumacia recessisse, et ad obedientiam Ecclesiae rediisse; alioqui et ipse indignus erit absolutione, et hæc sine fructu illi concederetur, et ita supponitur in dicto cap. A nobis. Deinde etiam tunc non poterit absolvi a quovis sacerdote, sed ab illo tantum, a quo vivens absolvi potuisset, ut recte Navarrus notat, quia jam cessavit necessitas articuli mortis, in quo datur facultas cuilibet sacerdoti, ut possit absolvere a peccatis, et consequenter, ut possit absolvere a censura, quia hæc absolutio necessario præcedere debet. Cum ergo post mortem jam non possit absolvi a peccatis, jam etiam non instat necessitas absolvendi

eum a censuris; et ideo ab habente ordinariam potestatem, vel delegatam, procuranda est illa absolutio, ut in eodem cap. A nobis, traditur. Ubi etiam insinuat, ad eam procurandam hæredem teneri, vel eum, qui curam gerit animæ defuncti, ad cuius spirituale commodum, atque etiam ad decentem honorem conferri potest huiusmodi absolutio. Ad dit vero Navar., si censura occulta sit, ideoque defunctus jam sit in loco sacro sepultus, dissimulandum potius esse, quam absolutionem procurandam, quia jam fere nullus est utilitatis, nam, si non decessit in gratia, nihil proderit absolutio a censura; si vero in gratia decessit, apud Deum est absolutus, et coram Ecclesia habetur ut absolutus, quia non iudicat de occultis. Et maxime, quia post extrav. Ad evitanda, huiusmodi excommunicatus occultus, cum denunciatus non sit, non est exclusus ab communicatione fidelium ex parte ipsorum. Alioqui vero manifestare illam rem occultam, posset generare aliquam infamiam vel scandalum; et ideo tacendum potius est. Quæ opinio Navarri satis probabilis mihi videtur. Neque existimo eum, qui bona fide et sine culpa excommunicatus moritur occulta censura, si alioqui decessit in gratia, privari fructu communium suffragiorum Ecclesiæ, ex intentione ejusdem Ecclesiæ. Nihilominus tamen si occulte etiam posset absolvi, et absque ulla infamia alicujus periculi seu nocuenti, optimum esset illam absolutionem procurare, et aliquid utilitatis afferre posset, si fortasse verius est, absque absolutione non frui Ecclesiæ suffragiis, de quo postea suo loco disseremus.

8. *Censuram non tolli per solam emendationem seu resipiscentiam ligati.* — In secunda difficultate tria puncta tanguntur, ex quibus primum nullam habet difficultatem. Nam certum est, censuram semel contractam non tolli ipso facto propter emendationem solam, vel quamcumque satisfactionem peccatoris; quamvis enim contumacia præcedere necessario debeat ad censuram ferendam, non tamen necessario durare debet, ut censura duret. Quia illa causa non est ita fundamentum censuræ, ut in illa quasi nitatur, ut relatio in suo fundamento, neque ita ut sit causa, a qua ille effectus pendeat in conservari, sed in fieri tantum; sicut culpa est causa pœnæ, et tamen sæpe durat pœna post transactam, imo et post remissam culpam. Itaque, licet post exhibitam condignam satisfactionem absolutio a censura tribuenda sit,

ex c. Qua fronte, de Appell., tamen hoc ipsum ostendit censuram nec esse ablatam, donec per absolutionem tollatur, quod plane colligitur ex c. Cum consideres, de Sentent. excommun. Quod ita fieri merito institutum est, tum ut quod juridica et publica potestate ligatum erat, eadem dissolvatur; tum etiam quia licet, quoad tollendam contumaciam, et obediendum Ecclesiæ, satisfactum sit, non tamen est sufficiens pœnitentia acta pro culpa commissa. Et hæc sæpe imponenda est, cum absolutio conceditur, ut inferius dicemus. Ab hac vero generali regula aliqui excipiendam putant illam censuram, quæ fertur sub hac conditione et forma, *Donec satisfeceris.* Sed non opinor limitationem esse necessariam, de quo statim dicam.

9. *Sicut censura pro definito tempore ferri non potest, ita neque ad certum tempus differri ejus absolutio.* — Altera pars illius difficultatis erat de censura, quæ fertur pro definito tempore. Ad quam breviter dicitur, supponere falsum, loquendo proprie de censura, quatenus veram rationem censuræ habet; nam proprius ejus terminus solum esse debet, quantum contumacia duraverit; nec fieri potest, ut censura usque ad præfixum terminum ita ponatur, ut, eo elapso, cesset, etiam si contumacia duret. Esset enim hoc contra finem censuræ, qui est comprimere contumaciam; et contra rectitudinem justitiæ; nam daretur occasio peccatori permanendi in sua contumacia, dum scit, elapso tali tempore, cessaturam censuram, et prius non esse tollendam, etiam si resipiscat. Quod etiam est contra omnia jura, quæ dicunt, exhibita satisfactione, concedendam esse absolutionem, ut in dicto c. Qua fronte, et in c. Ex litteris, de Constit., et c. Cum contingat, de Officio deleg., et aliis, quæ ibi a Doctoribus citantur, qui in hac doctrina consentiunt. Cum ergo resipiscentia peccatoris non habeat terminum definitum, repugnat plane fini, et naturæ censuræ, ut pro definito tempore imponatur; ideoque per solum lapsum temporis nunquam tollitur. Quapropter etiam in superioribus annotavimus, quotiescumque privatio aliqua communionis Eucharistiæ, vel alia similis suspensio, pro certo tempore absolute, et sine ulla conditione ponitur, illam non esse censuram, sed pœnam quandam alterius rationis, quæ non pro contumacia reprimenda, sed ut pœna pro delicto commisso pure imponitur.

An censura sub conditione lata, Donec satisfeceris, satisfactione exhibita, ipso facto tollatur.

10. Sed hic insurgit difficultas; nam, licet censura non imponatur ad tempus præfixum, potest tamen indefinite poni sub illa conditione, *Donec satisfeceris;* ergo potest hoc sensu ferri, ut duret usque ad illud tempus, in quo exhibita fuerit satisfactio, quodcumque illud fuerit, et non amplius; tunc ergo ipso facto absque alia absolutione tollitur censura; est autem usitatus hic modus censuram ferendi; ergo ex hoc capite non procedet generaliter conclusio posita, sed tantum in censura, quæ absolute et sine tali conditione fertur.

11. *Prima opinio.* — *Fundamentum.* — *Evasio.* — *Replicatio.* — Circa hoc punctum controversia est inter Doctores, et magna diversitas opinionum, quam late tractat Covarruvias, in c. Alma, 4 part., § 11, num. 5, et seq. Multi enim asserunt, non obstante illa conditione, necessariam esse novam absolutionem a censura; et consequenter conditionem illam nihil operari, sed explicare causam, et rationem censuræ. Ita Gloss. in Clem. 4 de Decimis, verb. *Donec*, et Abbas, in c. 4 de Judic., notab. 6, cum aliis multis, qui hoc non de omni censura, sed de excommunicatione affirmant; nam de suspensione oppositum docent, qui idem censent de interdicto, uno, vel altero excepto; quæ omnia refert ibi Covarruvias; quam vero constanter loquantur, statim dicemus. Fundamentum hujus sententiæ est generale principium positum, quod vera censura, non nisi per absolutionem tollitur, quod in jure canonico et ratione fundatum est, ut vidimus. Responderi potest, tum etiam non tolli censuram absque absolutione, sed absolutionem simul dari cum ipsa censura, tamen sub conditione de futuro, et ideo a principio, cum censura infertur, non operari absolutionem, quia non est posita conditio; posita vero conditione, scilicet satisfactione sufficiente, statim operari. Atque ita sine nova absolutione tollitur censura, non tamen omnino sine absolutione, nec ex vi solius satisfactionis, sed ex vi absolutionis conditionatæ prius concessæ, quæ, posita conditione, transit in absolutam. Contra hanc vero responsionem obijciunt prædicti auctores, quia absolutio non potest esse conditionata, quia, ut de Reg. jur., in 6, dicitur, *actus legitimi conditionem non reci-*

piunt; absolutio autem actus legitimus est; et alia, quæ sectione 3 tractabimus.

12. *Secunda opinio.* — Nihilominus alii censent, quando fertur censura illo modo, non esse necessariam novam absolutionem, post exhibitam satisfactionem. Ita tenet Covarruvias, citato loco, retractans quod dixerat in epitome 4 lib. Decretal., 2 p., cap. 6, num. 16, et sequens Alciatum, qui in hoc recessit a communi opinione Canonistarum, quantum ad excommunicationem pertinet; nam de suspensione et interdicto idem alii sentiunt. De suspensione etiam Glossa in dicta Clement. 4 de Decim., verb. *Donec*, quam Abbas, et alii sequuntur. De interdicto vero Gloss. in c. Non est vobis, verb. *Donec*, de Sponsalibus, quam alii etiam sequuntur. Hinc vero sumit Alciatus argumentum; nam si in suspensione, et interdicto hoc habet locum, ergo non repugnat censuræ, ut sic, tolli absque nova absolutione, impleta satisfactione; ergo neque etiam est contra rationem excommunicationis, ut sic; nam sub eadem forma ferri solet, et nihil habet vel in jure, vel ex aliqua alia ratione, ob quod ei specialiter hoc repugnet. Dicitur fortasse, suspensionem et interdictum aliquando ferri per modum pœnæ tantum, et non per modum censuræ; excommunicationem vero non ita ferri, et hinc posse oriri differentiam illam. Sed, quidquid sit de antecedente, non recte hic applicatur; nam, quando interdictum, v. gr., infertur donec fiat satisfactio, illa pœna medicinalis est, et ad comprimendam contumaciam directe inflictæ; ergo imponitur sub propria ratione censuræ; quid enim aliud desiderari potest ad rationem censuræ? Præterea fundamentum prioris sententiæ non videtur solidum, quia non repugnat absolutionem sub conditione ferri, ut ex opinione Navarri et aliorum videbimus sect. 4; ergo recte intelligimus in illa forma ferendi censuram includi absolutionem conditionatam in futurum, et ex vi illius postea tolli censuram expleta conditione.

13. *Dubii resolutio.* — Cum igitur hæc controversia ex hoc fundamento pendeat, non potest plene definiri, donec illud examine-mus, quod in quartam sectionem differimus, ne ordinem pervertamus. Nunc solum duo dicimus: unum est, quidquid in illa controversia dicatur, non recedi a generali regula a nobis posita, quia etiamsi sentiamus in eo casu non requiri novam absolutionem, nihilominus non tollitur censura sine absolutione,

quia antiqua absolutio, sub conditione lata, postea operatur, expleta conditione. Secundum est, aliud esse loqui de potestate ferendi censuram vel excommunicationem sub ea forma et sensu. De qua potestate maxime videntur disputare Doctores prædicti. Aliud vero esse disputare de ipso actu supposita potestate. Et in hoc est valde considerandum, an verba legis, aut sententiæ in eo sensu proferantur; nam, quodcumque feruntur negative sub hac forma: *A qua non liberentur, aut absolvantur, donec satisfaciant*, sine dubio non conceditur absolutio in futurum, sed prohibetur iudicibus, ne antea censuras relaxent. Exemplum optimum est in c. Quanquam, de Censib., in 6, ibi: *Nec ab excommunicatione huiusmodi absolutionem, vel interdicti relaxationem obtineant, donec*, etc. Ubi obiter advertenda est diversitas illorum verborum, *absolutio, et relaxatio*; nam significari ibi videtur, interdictum non tolli absolutione, sed relaxatione, quod etiam repugnaret conclusioni positæ. Sed ideo Pontifex ita distinxit, quia loquebatur de interdicto locali; absolutio autem in rigore sumpta videtur referri ad personas; et ideo, quando tollitur interdictum a loco, relaxari potius dicitur, quam absolvi; nos vero maxime locuti sumus de absolutione in ordine ad personas, et, latius loquendo, sub illa etiam relaxationem comprehendimus. Idem censeo, quoties lex, vel sententia verbis utitur quasi promissoriis, vel imperativis, ut: *Si satisfecerit, absolvatur, vel absolvetur*, et similibus, quia hæc non continent absolutionem ipso facto; sicut in simili superius dicebamus, quando lex dicit, *excommunicetur, vel excommunicabitur*, non continere censuram ipso facto. Oportebit ergo, ut lex vel sententia dicat: *Ex quo satisfecerit, absolutus sit, vel aliquid æquivalens, ut a paritate rationis facile probari potest ex iis, quæ diximus de censura, quando ipsa lege, vel sententia generali fertur pro futuris culpis ipso facto incurrenda; ita enim hæc absolutio dicitur ferri ipso facto obtinenda posita satisfactione. An vero ita ferri possit, vel interdum feratur, dicto loco examinabimus.*

14. *Censuram non extingui per mortem ferentis.* — In ultimis pariter superius tacto nulla est difficultas, nam certum est, censuram non extingui propter mortem ferentis, sive a lege, sive ab homine lata sit, ut aperte probatur in cap. Si Episcopus ante, 11, quæ ex Concilio Epianensi, c. 28, ubi statuitur,

mortuo excommunicante, absolutionem ad successorem pertinere; supponitur ergo excommunicationem durare. Idem habetur ex c. Pastoralis, § Præterea, de Offic. ord. Et ratio est, quia pœna jure imposita non cessat per mortem imponentis; transit enim in rem iudicatam. Item, quia censuræ ab institutione potius, quam ab executore, vel iudice illas applicante, habent suam naturam permanentem et stabilem; ita vero institutæ sunt, ut non pendeant in conservari a vita, vel jurisdictione ferentis, sed tantum in fieri, ut etiam probat usus Ecclesiæ. Neque in hoc alia occurrit difficultas, præter nonnullas, quæ ad singulas censuras in particulari pertinent.

SECTIO II.

Quis possit a censuris ab homine latis absolvere.

1. Prætermittenda hoc loco sunt generalia fundamenta, et communia fere ad totam jurisdictionem Ecclesiasticam fori contentiosæ; et supponendum hanc potestatem absolventi a censura ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinere; ac proinde illam esse in pastoribus, primo in Pontifice, deinde in Episcopis vel Episcopalem jurisdictionem participantibus. Rursus posse interdum esse ordinariam, aliquando vero delegatam. Præterea, ut persona sit capax hujus potestatis, supponendæ sunt communes conditiones, ut quod sit membrum Ecclesiæ militantis, et similes, de quibus supra diximus circa potestatem ferendi censuram; est enim eadem ratio fere in omnibus, una vel altera excepta, ut in sequentibus videbimus. His ergo omissis, speciatim dicendum est, quinam possint absolvere a censuris, assignando regulas seu principia, quæ facile possint ad singulas censuras in particulari applicari. Loquor autem de absolutione absolute et simpliciter, ut excludam eam, quæ ad particularem actum fieri solet, quæ solum est secundum quid, de qua dicam melius inferius. Distinguendum item in primis est inter censuram latam ab homine et a lege; sub priori comprehendendo omnem censuram latam per sententiam, tam generalem quam specialem; sub posteriori vero omnem illam, quæ fertur per legem, sive sit jus commune, sive statutum particulare. Quæ rursus interdum fertur cum reservatione; sæpius vero sine illa. *21. Censuram ab homine ab eodem esse tollendam, a qua fuit lata, conclusio.* — Dico primo:

SECT. II. QUIS POSSIT A CENSURA AB HOMINE ABSOLVERE.

censura ab homine lata jure communi et ordinario ab eo per absolutionem tollenda est, a quo lata fuit. Hæc regula supponitur ab omnibus; sumiturque ex cap. Inferior, dist. 21, ubi Glossa, et cap. Verbum, de Pœnit., d. 4, et cap. Prudentiam, § Sexta, de Offic. deleg., c. Ad reprimendam, et cap. Pastoralis, § Præterea, de Offic. ordi. Ratio vero est, quia non minor requiritur jurisdictio ad absolvendum quam ad ligandum; cum ergo censura ab homine lata jurisdictionem illius requirat, eandem postulabit absolutio; ergo ab illo, et non ab alio præstanda est. Duo itaque in hac assertionem continentur. Primum est affirmativum, scilicet censuram posse tolli ab eo, qui illam tulit. Secundum est negativum, scilicet non posse tolli ab alio.

3. *Quid per eundem ferentem censuram intelligitur.* — Et primum quidem vix ulla indiget declaratione; solum oportet in eo supponere jurisdictionem eandem durare in eo, qui censuram tulit, nam si quacumque ex causa cessaverit, aut ablata, vel mutata sit, jam non poterit absolvere, cum non possit actum jurisdictionis exercere; unde formaliter loquemur, si dixerimus, non eandem personam, sed eundem in munere et officio posse auferre censuram, quam tulit, id est, si Episcopus Conimbricensis excommunicavit alium, ipse absolvat; Episcopus enim nunquam moritur, licet persona Episcopi moriatur. Et ideo si persona decessit, vel si habet suspensam jurisdictionem per excommunicationem, vel aliam similem censuram, ad superiorem recurrendum est, vel ad successorem; nam illud in delegatis iudicibus locum habet, c. Si is cui, de Offic. deleg., in 6; hoc vero in ordinariis; nam, ut dicitur in c. Si Episcopus ante, 11, quæst. 3, successor potest absolvere eum, quem mortuus Episcopus ligavit, et quod de mortuo dicitur, intelligendum est de deposito, aut translato, aut quacumque alia ratione privato Episcopatu; nam ratio eadem est, et alia diversitas est valde materialis, ut per se notum est, et ex dicendis constabit.

4. Quod autem dicitur de Episcopo succedente, intelligendum est etiam de Capitulo, quod, dum sedes vacat, in Episcopali jurisdictione succedit, cap. 4 de Major. et obed., in 6, ubi non dicitur: Episcopo mortuo, sed: *Sede vacante*, ut omnes modi, quibus vacare potest, comprehendantur, inter quos reputatur captivitas, vel aliud simile impedimentum totale, ac diuturnum, ut constat ex c. Si

Episcopus, de Suppl. neglig. Prælat., in 6. Et ideo in priori textu non solum dicitur succedere in prædicta jurisdictione absolventi, sed additur: *Seuis ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis noscitur pertinere*, quia scilicet sæpe contingit gubernatorem providere loco Episcopi, auctoritate Pontificis, ut insinuat in dicto c. Si Episcopus. Et nunc etiam per vicarium ea jurisdictione exercetur, juxta Concil. Trident., sess. 24, c. 16 de Reform., de quo eadem erit ratio, ut ex prædicto textu constat. Quæ omnia, præterquam quod ex positivo jure maxime pendent, per se sunt valde consentanea rationi, quia, cum hic actus non sit personæ, sed muneris, licet personæ mutentur, idem semper esse censetur, qui illum exercet, si in munere sibi succedant. Aliunde vero non expedit, ut aliquo tempore Ecclesia aliqua maneat sine proprio pastore, vel qui ejus vices subeat; et ideo non tantum qui absolute succedit in munere, sed etiam qui ad tempus substituitur, dum provisio fit, hanc suscipit potestatem.

5. *Non solum successores Episcoporum sed etiam aliorum Prælatorum, et qui eorum loco substituuntur, eandem cum illis potestatem habere censentur.* — Ex quo ulterius intelligi potest, quod in prædicto c. Si Episcopus ante, dicitur de Episcopo, cui succeditur, æque procedere de quocumque Prælato Ecclesiæ, tam superiori quam inferiori, qui hanc potestatem ferendi Ecclesiasticam censuram participat. Nam Summo Pontifice mortuo, qui illi succedit, et Abbatem mortuo similiter ejus successor idem poterit, et sibi de aliis; procedit enim eadem ratio, et diversitas est solum materialis. Quapropter idem erit, servata proportione, de illo, qui ad tempus succedit, seu loco Ordinarii substituitur, quoad ea in quibus vicem illius gerit, ut, mortuo Pontifice, Summus Pœnitentiarius, quatenus eandem retinet potestatem, quam vivente Pontifice habebat, juxta Clem. Ne Romani, § Eo tamen, de Elect. Collegium autem Cardinalium tunc non potest Pontificiam jurisdictionem exercere, nisi in certis casibus, et magna ex causa; unde non nisi ex eadem potest hunc actum absolutionis exhibere, sicut non potest etiam excommunicare nisi in raro, et extraordinario casu, qualis proponitur in c. Si quis pecunia, dist. 79, ut notavit Hieronym. Alban., lib. de Card., quæst. 40. Secus est in Abbate, verbi gratia, nam Capitulum in ejus potestate succedit,